

A kiadványhoz kapcsolódó viták, statisztikák és szerzői profilok a következő címen olvashatók: <https://www.researchgate.net/publication/48381035>.

A politika bíraskodása vagy az igazságszolgáltatás politizálása? Megfontolások a közelmúlt thaiföldi eseményeiből

Cikk a The Pacific Review-ban - november 2010

DOI: 10.1080/09512748.2010.521253 - Forrás: 10.1080/09512748.2010.521253: OAI

SZITÁCIÓK

34

READS

938

1 szerző:

Bjoern Dressel

Ausztrál Nemzeti Egyetem

34 PUBLIKÁCIÓS HIVATKOZÁSOK223

NÉZZE MEG AZ
ADATLAPOT

E kiadvány néhány szerzője szintén dolgozik ezeken a kapcsolódó projekteken:

Judicial Politics Asia Projekt megtekintése

Ezt a cikket letöltötte: [Dressel, Björn]

On: 222010

Hozzáférési adatok: Hozzáférés részletei: Hozzáférés részletei: [előfizetési szám: 929947315]

Kiadó Routledge

Informa Ltd Angliában és Walesben bejegyzett nyilvántartási szám: 1072954 Bejegyzett iroda: Mortimer House, 37-Mortimer41 Street, London W1T 3JH, Egyesült Királyság.

The Pacific Review

A közzététel részletei, beleértve a szerzőknek szóló utasításokat és az előfizetési információkat:
<http://www.informaworld.com/smpp/title~content=t713707111>

A politika bíraskodása vagy az igazságszolgáltatás politizálása? Megfontolások a közelmúlt thaiföldi eseményeiből

Björn Dressela

^a Griffith Ázsia Intézet és a Centre for Governance and Public Policy, Griffith University, Ausztrália

Online megjelenés dátuma: november 202010

A cikk idézése Dressel, Björn(2010) 'A politika igazságszolgáltatása vagy az igazságszolgáltatás politizálása? Megfontolások a közelmúlt thaiföldi eseményeiből', *The Pacific Review*, 23: 5,671- 691

A cikkre való hivatkozás: DOI: 10.1080/09512748.2010.521253

URL: <http://dx.doi.org/10.1080/09512748.2010.521253>

**KÉRJÜK, GÖRGESSEN LEFELÉ A
CIKKHEZ**

Teljes használati feltételek: <http://www.informaworld.com/terms-and-conditions-of-access.pdf>

Ez a cikk felhasználható kutatási, oktatási és magántanulmányi célokra. Bármilyen formában történő jelentős vagy szisztematikus sokszorosítása, újraelosztása, továbbértékesítése, kölcsönzése vagy allicenbe adása, szisztematikus szállítása vagy terjesztése bárki számára kifejezetten tilos.

A kiadó nem vállal semmilyen kifejezett vagy hallgatólagos garanciát, és nem vállal semmilyen felelősséget a tartalom teljességéért, pontosságáért vagy naprakészségéért. Az utasítások, képletek és gyógyszeradagok pontosságát független módon, elsődleges forrásokkal kell ellenőrizni. A kiadó nem vállal felelősséget semmilyen veszteségért, keresetért, követelésért, eljárásért, követelésért, költségért vagy kárért, amely közvetlenül vagy közvetve az anyag felhasználásával kapcsolatban vagy abból eredően keletkezik.

A politika bíraskodása vagy az igazságszolgáltatás politizálása? Megfontolások a közelmúltbeli thaiföldi eseményekből

Bjoörn Dressel

Összefoglalva: a bíróságok egyre fontosabb szereplői a délkelet-ázsiai politikai életnek. Ez a tanulmány ennek az új tendenciának az okait és következményeit kívánja megvizsgálni, különös tekintettel Thaiföldre. Tanulmányunk elsősorban a thaiföldi alkotmánybíróság 2006-2008-as politikai válság idején tanúsított magatartását elemzi; az eredmények azt sugallják, hogy a közelmúltbeli bírói aktivizmus és a politikai ügyekben való asszertivitás, bár részben maguknak a bírácoknak az érdekeivel és a tevékenységüket irányító alkotmányos szabályokkal magyarázható, leginkább a monarchia beavatkozásának közvetlen következményeként értelmezhető, amelyhez az igazságszolgáltatás hagyományosan szorosan kötődik. Ennek megfelelően a thaiföldi eset nemcsak új bizonyítékkal szolgál arra vonatkozóan, hogy mi mozgathatja az új bíraskodási tendenciát, hanem felhívja a figyelmet ennek a tendenciának a problematikus következményeire is, nevezetesen a thaiföldi igazságszolgáltatás fokozatos politizálódására, és ezzel együtt a thaiföldi jogállamiság eróziójára és annak a jogállamisággal való felváltására. Eredményeink rávilágíthatnak néhány nagyobb kérdésre is a politika és a bíróságok metszéspontjában az egész térségben, oly módon, hogy mindkettő elméleti megértését előmozdítják.

Kulcsszavak Thaiföld; igazságszolgáltatás; alkotmánybíróság; monarchia; demokrácia; jogállamiság.

A bíróságok Délkelet-Ázsia politikai életének fontos szereplőivé válnak. A Fülöp-szigeteki Legfelsőbb Bíróság rendszeres beavatkozása az ország holtpontra jutott politikájába sokáig kivételnek számított a térségben, de ma már messze nincs egyedül. Indonéziában az Alkotmánybíróság megerősítette függetlenségéről és bírói önérvényesítő képességéről szerzett hírnevét, amikor

Bjoörn Dressel az ausztráliai Griffith Ázsia Intézet és a Griffith Egyetem kormányzati és közpolitikai központjának kutatója.

Cím: Kessels Road, Nathan, Brisbane, Queensland 4111, Ausztrália. E-mail: b.dressel@griffith.edu.au

A malajziai Legfelsőbb Bíróság eközben 2009. az Allah név használatáról szóló, politikai töltetű ügybe keveredett, amely a többnemzetiségű állam alapjait kérdőjelezheti meg, és egy másik vihar is kieleződik az ellenzéki vezető, Anwar Ibrahim második pere miatt.

Vitathatóan azonban Thaiföldön alakult át a legjelentősebb mértékben az igazságszolgáltatás. A thaiföldi bírák legutóbb a Thaksin Shinawatra miniszterelnök 2006-os megbuktatása óta az országot sújtó válság idején kerültek be a politikai csatározásokba, és nemcsak Thaiföldön, hanem egész Délkelet-Ázsiában példátlan módon avatkoztak be a politikába. A thaiföldi legfelsőbb bíróságok szoros koordinációjával, az Alkotmánybíróság döntései alapján az igazságszolgáltatás feloszlatta a főbb politikai pártokat, eltiltotta vezető vezetőiket a politikától, megbuktatott két miniszterelnököt, és közvetlenül támadta meg a főbb kormányzati politikákat. Döntéseik így drasztikusan megváltoztatták a thaiföldi politikai tájképet. A demokratikus kormányzásra gyakorolt következmények messzemenőek voltak.

Ezek az esetek a "politika bírósági jogalkalmazása" felé mutató általános tendencia részének tekinthetők, amelyet Hirschl (2006: 721) úgy jellemez, mint "a bíróságok és a bírósági eszközök egyre gyorsuló igénybevételét az alapvető erkölcsi nehézségek, közpolitikai kérdések és politikai viták kezelésében". Ezt a tendenciát az Egyesült Államok, Európa és Latin-Amerika esetében jól dokumentálták (Sieder, Schjolden és Angell 2005; Stone Sweet 2000; Tate 1994), Délkelet-Ázsiában azonban ritkán vizsgálták az okait és következményeit. Valójában alig néhány évvel 15ezelőtt egy vezető tudós még azt hirdette, hogy "a délkelet-ázsiai országok többsége nem valószínűsíthető jelölt a politika igazságszolgáltatásra való átállásához" (Tate 1994: 188), mivel a térségben oly sok rezsím nem demokratikus és nem alkotmányos. Az 1990-es években azonban demokratizálódási hullám érte el a régiót, és az ottani államok többsége úgy módosította alkotmányát, hogy nagyobb figyelmet szenteljen a jogállamiság, az elszámoltathatóság és a jogok kérdéseinek. Ennek hatására a bíróságok megerősödtek.

Thaiföld jól illusztrálja ezt a tendenciát. Az 1990-es évek elejének fokozatos demokratikus nyitása után a thaiföldi demokrácia működésével kapcsolatos csalódottság egyre nőtt (lásd Pasuk és Sungsidh 1996: 57-107; Pasuk és Baker 2002: 418-30). Thaiföld városi liberális elitje ekkor mélyreható intézményi reformokat szorgalmazott - ez a folyamat az 1997-es "népi alkotmányban" csúcspontig fejlődött ki.¹ Bár ez a dokumentum lényegében egy újabb elitprojekt volt, sok megfigyelő a reformok széleskörűsége és mélysége miatt vízváltó eseménynek tekintette Thaiföld rövid életű alkotmányok hosszú történetében (lásd Connors 2002; Harding 2001; Pinai 2002). A városi középosztály azon meggyőződését tükrözve, hogy lehetséges a demokrácia, a jó kormányzás és a jogállamiság "megtervezése", az új alkotmány nemcsak azt tette lehetővé, hogy a vidéki szegények választási befolyást gyakorolhassanak, hanem először vezetett be alkotmánybíróságot, azt bírói felülvizsgálati jogkörrel ruházta fel, és kiegészítette a közigazgatási bíróságok rendszerével. Mindkettő

a közhivatalnokokkal szembeni jogorvoslat tekintetében jelentős hiányosságot hivatottak pótolni, ugyanakkor az új alkotmány által létrehozott fékek és ellensúlyok rendszerét is megerősítették. Az Alkotmánybíróság szerepe kezdetben, bár fontos volt, némileg visszafogott volt, de idővel és néhány markáns változással az Alkotmánybíróság különösen fontos politikai szereplővé vált - sőt, az összes bíróság közül a politikailag leglátványosabbá. Nemcsak a Thaksin Shinawatra miniszterelnök elleni katonai puccsot megelőző események során, hanem azóta is fontos szerepet játszott a politikai folyamat irányításában.

Mi vezetett a bírói magatartás jelentős változásához? És milyen hatással volt ez a thaiföldi politikára és a jogállamiságra? A kérdés azért vált aktuálissá, mert a 2007-es thaiföldi alkotmány²kifejezetten arra ösztönözte a bíróságokat, hogy politikai szerepet vállaljanak, ami messze meghaladja mindazt, ami korábban egyáltalán elképzelhető volt.

A Thaifölddel foglalkozó jelenlegi tudományos kutatások azonban még nem fordítottak nagy figyelmet erre a jelenségre. A thaiföldi alkotmány- és közigazgatási bíróságokról szóló legújabb tanulmányok (Leyland 2009; Harding 2010) például nagyrészt az intézményi berendezkedésről szóló beszámolók és a joggyakorlat szűk jogi szemszögből történő elemzése. Nem tettek kísérletet arra, hogy a bíróságok viselkedését a tágabb társadalmi-politikai kontextusban helyezték el, vagy hogy a bíróságok politikai ügyekbe való egyre növekvő bevonását elemezzék (figyelemre méltó kivételként lásd Ginsburg 2009; egy tágabb regionális perspektívát lásd Dowdle 2009). A thaiföldi szakemberek, bár gyorsan rámutatnak a parlamenti szuverenitás csökkenésére, amelyet az 1997-es alkotmány által létrehozott, nem elszámoltatható felügyeleti szervek iránti tisztelet okozott (Connors 1999; McCargo 2003), kevés figyelmet szenteltek annak, hogy ez a folyamat valójában hogyan befolyásolta a bírák és maguknak a bíróságoknak a szerepét. Igaz, egyes tudósok "aktivista" Alkotmánybíróságról beszéltek (Ockey 2009: 327), sőt, felvetették a "bíráskodás" szélesebb körű tendenciájának lehetőségét (McCargo 2008: 335-6), de mindezt anélkül tették, hogy ténylegesen megvizsgálták volna, mit is csinálnak a bíróságok. Röviden, annak ellenére, hogy a tudományos irodalomban egyre inkább elismerik az igazságszolgáltatás szerepét a thaiföldi politikában (lásd Connors 2009; Hewison 2010a, b), ezek a tanulmányok még nem készítették politikai tanulmányt a bíróságokról, illetve nem elemezték alaposan a thaiföldi igazságügyi tendencia okait és következményeit.

A bíróságokkal kapcsolatos korlátozott külső tudományos figyelem különösen érdekes, figyelembe véve a Thaiföldön belüli nyilvános és tudományos figyelmet, amelyet az "igazságszolgáltatás" kifejezés korábbi népszerűsítését követően Thi-rayuth Boonmee vezető akadémikus és közértelmiségi által, aki májusban felvetette, hogy 2006 az igazságszolgáltatás segíthet megoldani a politikai reform néhány problémáját (Matichon, 12006. június). Azóta a kifejezés rendszeresen megjelenik a médiában, és a témát politikai (lásd például Chaturon 2009: 79-86) és tudományos (lásd Piyabutr 2008; Suchit 2009; Worachet 2009)

körökben is vitatják. A kérdés természetesen nem került el a puccsot2006 követően katonai égisze alatt kidolgozott 2007-es alkotmány szövegezőinek figyelmét sem (Borwornsak 2009: 42-3; Dressel 2009: 311, 315).

Nyilvánvaló, hogy nem csak a tény, hanem a bírósági eljárás is több figyelmet érdemel. Ez a cikk ezért nyomon követi a thaiföldi igazságszolgáltatás tevékenységét, különös tekintettel a thaiföldi alkotmánybíróság különböző permutációira a 2006-2008-as politikai válság idején. Az Alkotmánybíróság, bár gyakran Thaiföld két másik legfelsőbb bíróságával (azaz a Legfelsőbb Bírósággal és a Legfelsőbb Közigazgatási Bírósággal) szorosan együttműködve tevékenykedik, különösen érdekes betekintést nyújt a bírósági jogalkalmazás trendjébe, nemcsak azért, mert a vizsgált időszakban vezető szerepet vállalt, hanem még inkább azért, mert döntései politikai visszhangot váltottak ki.

A kritikus bírósági ítéleteket politikai szempontból elemezve ez a tanulmány azt sugallja, hogy a növekvő bírói aktivizmus és asszertivitás a politikai jelentőségű vitatott területeken Thaiföldön, bár részben az intézményi megállapodások és maguknak a bírácoknak az érdekei vezérlik,

leginkább úgy értelmezhető, mint a szélesebb körű eliten belüli küzdelmek közvetlen eredménye, valamint az igazságszolgáltatás felhasználása Thaiföld hagyományos monarchikus hálózatai által a politikai ellenőrzésért folytatott harcban. Ebben az elemzésben nem kerülhetjük meg,

hogy ne csak az igazságszolgáltatás-osítás tendenciáját vizsgáljuk, hanem azt is, hogy ez hová látszik vezetni: azon intézmények növekvő

politizálódásához, amelyeknek a jogállamiság őreinek kellene lenniük, és meg kellene védeniük azt a politika beavatkozásától. A thaiföldi eset így reflektorfénybe helyezi az igazságügyi központosítás mögött húzódó árnyékokat, és világossá teszi, hogy az igazságügyi központosítás csak egy pont egy olyan spektrumon, amely végső soron a hagyományosan értelmezett jogállamiság súlyos torzulásához vezethet. Azzal kezdjük,

hogy leírjuk, hogyan alakították és alakították újra a thaiföldi alkotmánybíróságot és 1997 annak intézményi környezetét, majd értékeljük a kritikus ítéletek politikai kontextusát a és 2006 között. A 2008. tanulmányt azzal a gondolattal zárjuk, hogy az igazságszolgáltatás megváltozott szerepe mit jelent nemcsak a thaiföldi politikára, hanem általában véve is. 2007

a régió politikájának igazságszolgáltatásra való átállása.

A politika bíraskodása vagy az igazságszolgáltatás politizálása?

Vitathatatlanul kevés jogi intézmény kapott annyi figyelmet és vizsgálatot a nagyközönség részéről, vagy kapcsolódik olyan szorosan a politika általános igazságszolgáltatásához, mint a thaiföldi Alkotmánybíróság, amelynek viharos első évtizede először feloszlatásához, majd újraelakításához vezetett. Az 1997-es alkotmánnyal 1998-ban létrehozott bíróságot már korán széles körben bírálták a Thaksin Shinawatra miniszterelnök (2001-2006) kormánya alatt tanúsított, sokak által visszafogottnak tartott bírói magatartásáért. A 2006. szeptember 19-i (2006-os) puccs után a bíróságot a katonák által kinevezett Alkotmánybíróság váltotta fel. Egy évvel később a 2007-es alkotmány újjaalakította a bíróságot, módosított struktúrával, hatáskörrel és bírói karral. Ahogy a politikai feszültség egyre nőtt a puccs támogatói és a

leköszönt miniszterelnök hívei között, ez a bíróság állt az élére a bíróságok erőteljes beavatkozásának a politikába, még akkor is, amikor az ország egyre inkább holtpontra jutott, miután a Thakszin-tábor a katonák és sokak meglepetésére megnyerte a következő választásokat (lásd Nelson 2007)2006,. A széles körben elterjedt

Az Alkotmánybíróság döntései mélyrehatóan megváltoztatták a thaiföldi politikai életet, mivel az újonnan felfedezett aktivizmusát - ha nem is nyíltan politikai elfogultságot - kritizálták. Mivel a Legfelsőbb és a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság követte a példáját, bár gyakran kevésbé nyíltan, a bíróság úgy tűnik, hogy egy olyan tendenciát indított el, amely megállíthatatlannak tűnik.

A fordulatot aligha lehetett volna előre látni. Az 1997-ben létrehozott Alkotmánybíróság szerves része volt a thaiföldi városi liberális elit politikai reformprojektjének, amely a politikai instabilitás és a korrupció tartósan fennálló thaiföldi problémáival kívánt foglalkozni (lásd Connors, 2009).

1999; McCargo2003 ; Ockey 1997). A francia *Conseil d'État* és a francia a német szövetségi alkotmánybíróság mintájára az 1997-es alkotmány tervezői úgy képzelték el a bíróságot, mint az új liberális alkotmányos struktúra őrét és a thaiföldi szabályalapú kormányzás megerősítését célzó új felügyeleti szervek hálózatának központját (Leyland 2008; Harding 2010).

Létrehozása, akárcsak a közigazgatási bírósági rendszeré, merész újítás volt. Figyelemre méltó, hogy az alkotmányos és bírósági felülvizsgálattal megbízott független testületre nem volt precedens a 18 alkotmány egyikében sem, amely a thaiföldi politikát szabályozta, miután Thaiföld 1932-ben alkotmányos monarchiává vált (Chai Anan 2002: 106); az 1945 utáni (azaz 1991-es1949,1952,1968,1974,1978,) thaiföldi alkotmányok némelyikében megjelenő ad hoc alkotmánybíróság egészen más volt, mivel 1991-ig megosztotta a parlamenttel a bírósági felülvizsgálati jogkört, és a megbízási ideje is a parlamentéhez kapcsolódott (lásd Banjerd 1998: 22-8). Ráadásul közvetlen kihívást jelentett Thaiföld régóta fennálló "bürokratikus politikájával" szemben, amelyben az elitek maguknak tartották fenn a jogértelmezés és az alkotmányos szabályok megváltoztatásának jogát. Így nem meglepő, hogy az Alkotmánybíróság ötlete heves viták tárgyát képezte az alkotmány1997 kidolgozásakor. A bíróságot végül csak azután iktatták be az alkotmányba, hogy engedményeket tettek a hozzáférés, a hatáskörök és a bírói testület összetétele tekintetében - a Legfelsőbb Bíróság vezető bírái különösen hangosan elleneztek a központosított bírói felülvizsgálat gondolatát (Klein 2003: 37).

Néhány elkerülhetetlen kompromisszum ellenére az 1997-es alkotmány viszonylag széles joghatóságot és szilárd garanciákat biztosított a bíróságnak a függetlenségére. A bíróság a király által a szenátus tanácsára kilencéves, egyszeri, nem megújítható időtartamra kinevezett bírákból15 állt, akiket életkoruknál fogva kötelezően nyugdíjaztak (VIII. 70fejezet, 260255., cikk). A bírák közül hetet a hivatásos bírói karból (ötöt a Legfelsőbb Bíróságról és kettőt a Közigazgatási Bíróságról) belső választások útján választottak ki; a többi nyolcból öt jogi és három politikatudományi szakértő volt, akiket egy külön kiválasztási bizottság jelölt, és a szenátus erősített meg. A bíróság garantált költségvetési autonómiával rendelkezett, és titkárságként egy független igazgatási egység működött. A bírósághoz való hozzáférést a parlament, a végrehajtó hatalom, az

alsóbb szintű bíróságok és más ellenőrző szervek számára biztosították, de az egyes állampolgárok számára nem.

Joghatósága nemzetközi viszonylatban széleskörű volt: Az alkotmányértelmezéssel kapcsolatos valamennyi kérdésben végső hatáskörrel rendelkezett, így joghatósága kiterjedt a törvények és rendeletek alkotmányosságára, az alsóbb fokú bíróságoktól érkező beadványok elbírálására, valamint az állami szervek hatáskörével kapcsolatos vitákra (VIII. fejezet, 255-70. cikk; az Alkotmánybíróság eljárási szabályzata),

B.E. 2546 (2003)). A korábbi kompromisszumokat tükrözve azonban a sürgősségi rendeletektől (a Közigazgatási Bíróság előjoga) eltérő végrehajtási intézkedések és határozatok mentesültek; az Alkotmánybíróság nem vizsgálhatta a hivatali korrupcióval kapcsolatos büntetőügyeket, és nem bírálhatta felül a Legfelsőbb Bíróság jogerős ítéleteit sem. E korlátozásokat azonban ellensúlyozták a tisztségviselők felelősségre vonásával és a tisztség betöltésére vonatkozó képesítések értékelésével kapcsolatos messzemenő kiegészítő hatáskörök, valamint a választások és a választási eredmények jogszerűségével, illetve a politikai pártok feloszlásával vagy egyesülésével kapcsolatos konkrét viták, amelyeket a politikai pártokról szóló B.E. 2541 (1998) törvény (különösen a 72-317,27., szakaszok) szabályozott.

Az Alkotmánybíróság hamar hírnevet szerzett a viszonylagos függetlenségéről és hatékonyságáról. Április és 1998 december között 560 beadványból 417 ügyet fogadtak el, és a 2004. bírák ítéletet hoztak az ügyekben. 398 Többségük a törvények alkotmányosságával foglalkozott (54%), ezt követték a pártok feloszlásával kapcsolatos ügyek (16%), az állami szervek közötti viták (11%), valamint a tisztségviselők vagyoni- és felelősségi nyilatkozatai (7%) (Office of the Constitutional Court 2005: 72-3). E határozatok többsége, néhány prominens politikusokat érintő döntéstől eltekintve (pl. Sanan Kachornprasat miniszterelnök-helyettes. 31/2543. sz. határozat: 102000. augusztus) nem támadták meg.

- bár nem észrevétlenül.

Egyes megfigyelők gyorsan a bírói visszafogottság mintáját állapították meg, különösen az emberi jogok területén, ahol az egyéni petíciós jog hiánya erősen korlátozta a bíróság szerepét, valamint a törvények felülvizsgálatában, ahol a bíróság rendszeresen a kormány mellé állt (Klein 2003: 13). Mások az ítélőtáblán belüli különbségekre mutattak rá, különösen a hivatásos bírák szűk jogi formalizmusa és a politológusok tágabb értelmezései között. Ha úgy tűnt, hogy az utóbbiak közül néhányan rendszeresen a kormánnyal szavaznak, az azért lehetett, mert kinevezésük a hivatásos bírákéhoz képest politikaiasabb volt. Az is lehet, hogy az egész bírói testület hajlamos volt az állam elsőbbségét az állampolgárok jogaival szemben értékelni (lásd Klein 2003: 66; Pasuk és Baker 2004: 175). Általános volt azonban az egyetértés abban, hogy a bíróság sokat tett a politikai átmenet megszilárdításáért, különösen mivel a Thaiföldi Választási Bizottság (ECT) támogatására hozott számos korai döntése döntő fontosságúnak bizonyult a választási folyamat stabilizálásában, különösen a parlamenti 2001 választások előtt (Klein 2003: 46-53).

A bíróságról alkotott közvélemény megítélése azonban hamarosan

drámaian megváltozott. 2001-ben a Nemzeti Korrupcióellenes Bizottság (NCCC) megvádolta Thaksin Shinawatra akkori miniszterelnököt azzal, hogy 1997-1998-ban, rövid ideig miniszterelnök-helyettesként tevékenykedett, vagyon eltitkolásával vádolta meg (állítólag

hogy a vagyontárgyakat a házvezetőnő, a szobalány, a sofőr, a biztonsági őr és az üzleti munkatárs nevére jegyezték be). Egy ellene hozott ítélet a politikától való öt éves eltiltást vonná maga után, közvetlenül a (thaiföldi viszonylatban) elsöprő győzelme után, amelyet miniszterelnökként aratott. A bíróság a vádirat ellen "becsületes gondatlanságra" hivatkozva fellebbezett, és egy szoros, 8:7 arányú határozatban Thakszinnak adott igazat (20/2544. sz. határozat: 32001. augusztus).

A várva várt ítéletet, amelyet a vádlott és támogatói példátlan nyilvános mozgósító kampánya során hirdettek ki, széles körben úgy értelmezték, hogy az ítéletet az igazságszolgáltatásra gyakorolt politikai nyomás eredményeként hozták meg. Az NCCC 18 ügyében ez volt az első alkalom, hogy a bíróság nem hagyta jóvá a bizottság megállapításait. A bírák ~~pl~~ megfontolásokról szóló megjegyzései (az Alkotmánybíróság Chumphol na Songkhla bíróját széles körben idézték, amint azt mondta: "Kik vagyunk mi, hogy megítéljük, hogy Thakszin bűnös? Millió 16thaiföldi választotta meg"), valamint a politikai beavatkozásra és megfélemlítésre tett kísérletek erősítették azt a képzetet, hogy a bíróság nem volt részrehajló, bár az 1200 oldalas ítélet alapos olvasása azt sugallja, hogy az ítéletet kevésbé az a következtetés vezérelte, hogy Thakszin ártatlan - erre a kérdésre a bíróság nem adott választ -, mint inkább a szokatlan belső szavazási szabályok, amelyek a kisebbségi véleményeket ténylegesen többségi döntéssé alakították (a Thakszin-ügy eljárási bonyolultságának alapos tárgyalását lásd Klein 2003: 73-6).

Az eljárási részletektől eltekintve aligha kétséges, hogy a határozat súlyosan rontotta a bíróság hírnevét. Valójában Thakszin egyre határozottabb vezetői stílusát és az emberi jogok, a sajtószabadság és az alkotmányos gyakorlat területén való durva beavatkozását tekintve a közvélemény számára nem volt ésszerűtlen az a következtetés, hogy a bíróság és a többi független felügyeleti szerv nem tud hatékony fékeket és ellensúlyokat biztosítani a végrehajtó hatalom visszaéléseivel szemben, különösen mivel a kormány egyre inkább befolyásolta az említett szervek kinevezéseit a szenátus feletti fokozatos ellenőrzése révén, amely annak ellenére, hogy politikamentes szervnek tervezték, gyorsan a kormány befolyása alá került (Pasuk és Baker 2004: 175-6). 2003-ban a nyugdíjba vonuló bírák helyére kinevezett négy bíró kinevezése valóban aggályokat vetett fel a minőséggel és a függetlenséggel kapcsolatban - háromról tudták, hogy szoros kapcsolatban állt a miniszterelnökkel; a másiknak nem volt semmilyen alkotmányjogi képzettsége.

- ez azonban nem jelentette azt, hogy minden döntés a kormány javára dőlt el.

Eközben a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság tekintélye egyre nőtt. Széles körben úgy tekintettek rá, mint amely professzionálisabb és a végrehajtó hatalom beavatkozásától jobban elszigetelt, mint az Alkotmánybíróság, különösen miután 2005-ben a kormány ellen döntött a Thaiföldi Villamosenergia-termelő Hatóság (Egat) vitatott privatizációja ügyében (5/2549. sz. ügy, 2006).³

Ez a háttér segít megmagyarázni a 2007-es alkotmány számos olyan módosítást, amelyet a 2007-es alkotmány a bíróság intézményi rendszerében

eszközölt. Az alkotmányt mindössze hat hónap alatt dolgozták ki a katonai junta Tanácsának égisze alatt.

A szigorúan ellenőrzött szövegezési gyakorlatból hiányzott az elődjéhez hasonló inkluzivitás, és azt egy rendkívül ellentmondásos népszavazáson fogadták el. Az új alkotmány (206. cikk) 15-ről mindössze kilencre csökkentette a bírák számát, akik közül ötöt most már a hivatalban lévő bírák közül neveznek ki (hármát a Legfelsőbb Bíróságról, kettőt a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróságról). A másik négy közül kettőnek jogi, kettőnek pedig politikatudományi, közigazgatási vagy más társadalomtudományi végzettséggel kell rendelkeznie, és mindannyiuknak tapasztalattal kell rendelkezniük az államügyekben. E bírák szenátusi kiválasztási eljárását depolitizálták, és emelték a képesítési követelményeket; a jogászoknak mostantól legalább többéves 30 folyamatos tapasztalattal kell rendelkezniük (2053. cikk). Először engedélyezték magánszemélyek által a bírósághoz benyújtott kérelmeket, ami a korábbi szabályozás jelentős hiányosságát pótolta (212. cikk).⁴

Ezek a változtatások együttesen tükrözhetnék a tervezet készítőinek azon szándékát.

- sokan közülük jogászok -, hogy megszigorítsák a bíróság összetételét, megerősítsék hatáskörét, és kevésbé tegyék alkalmassá a politikai beavatkozásra. Sajnálatos módon azonban a 2007-es alkotmány kifejezetten megerősítette a bíróság és általában az igazságszolgáltatás *politikai* szerepét. Például a legfelsőbb bíróságok elnökei most már részt vesznek a szenátorok és a független ügynökségek jelöltjeinek kiválasztásában (lásd a 256113,243,246,252., cikkelyt). A bíróságok törvényjavaslatokat és törvényeket is javasolhatnak közvetlenül a képviselőháznak (139. cikk (3) bekezdés és 142. cikk (3) bekezdés). A legvitatottabb, hogy az Alkotmánybíróságot felhatalmazták egy politikai párt feloszlására, ha annak egyik vezető tagját választási csalásban találják bűnösnek (23. cikk). Mindezek a változások együttesen jelentősen megváltoztatták az igazságszolgáltatás és a többi hatalmi ág közötti hatalmi egyensúlyt, és megalapozták a thaiföldi politika növekvő igazságszolgáltató áttérését.

Igazságügyi politika, 2006-2008

A 2006 és 2008 közötti merész bírósági beavatkozások sorozata jól szemlélteti, hogy az Alkotmánybíróság egyre fontosabb szerepet tölt be a thaiföldi politikai életben, és utat mutatott más thaiföldi bíróságoknak, hogy beavatkozzanak alapvető politikai ügyekbe. Ezek a beavatkozások nemcsak a bírói szerepvállalás korábbi hatókörét bővítették ki, hanem komolyan politizálták is a joggyakorlatot. Így aggályokat vetnek fel a bíróságoknak a thaiföldi politikai rendszerben betöltött - legitim vagy nem legitim - szerepével kapcsolatban.

Az általános 2006 választások megsemmisítése

Az új bírói határozottság első megnyilvánulása az Alkotmánybíróság 2006. májusi döntése volt, amellyel megsemmisítette az áprilisi általános választásokat. A Thakszin-kormány ellentmondásos módon úgy döntött,

hogy a monarchiához való hűtlenség, a korrupció és az összeférhetetlenség növekvő vádjait (különösen Thakszin Shin Corp vállalatának adómentes eladását követően egy külföldi befektetőnek) előrehozott választások kiírásával ellensúlyozza áprilisban 2006- sőt, a választásokat is előrehozta.

noha alig egy évvel korábban elsőpró választási győzelmet aratott, és a parlamentnek még három évet kellett volna szolgálnia. Miután a nagyobb ellenzéki pártok nem tudták meggyőzni a kormányt, hogy halasszák el a választásokat addig, amíg nem születik megállapodás egy kötelező politikai reformprogramról, úgy döntöttek, hogy bojkottálják a választásokat, azt követelve, hogy először a miniszterelnöknek kell lemondania, tekintettel a tetteinek esetleges parlamenti és bírósági ellenőrzésére. A bojkott valódi oka azonban az lehetett, hogy felismerték, hogy valószínűleg nem nyerik meg a közelgő választásokat, és politikai számításaik szerint a bojkott előnyeit is számításba vették (Nelson 2006: 9). Bármilyen is volt az ok, a nyilvános tiltakozások kiszélesedésével és a parlamenten kívüli ellenzék által mozgósított királyi ideológia támogatásával (lásd Connors 2008) a bojkott egyértelműen alkotmányos válságba sodorta az országot, mivel egy olyan választás, amelyen csak egy nagy párt indult, Thaksin Thai Rak Thai (TRT) pártja, egyértelműen megkérdőjelezte annak legitimitását. (Az a néhány kisebb párt, amely részt vett a választáson, mind a TRT-hez csatlakozott.) És amikor a választásra sor került, olyan sok parlamenti képviselő nem kapta meg a bejutáshoz szükséges 20%-os szavazati arányt, hogy a parlament nem tudott összeülni (lásd a 2006-os Nelson események részletes háttérét).

Bár sürgősen szükség volt valamilyen megoldásra a választási patthelyzetben, az Alkotmánybíróság 8:6 arányú döntése (9/2549 (2006) sz.) a választások érvénytelenítéséről több okból is figyelemre méltó volt. Például a le- gal indoklása szokatlanul széleskörű volt: Egrésztt a bírák azzal érveltek, hogy a Ház feloszlata és a választás napja közötti 37 napos időszak - bár technikailag nem sértette az alkotmányt - elég súlyos politikai problémákhoz vezetett ahhoz, hogy a választást érvénytelenítsék. Egy másik indoklás szerint a szavazóurnák elhelyezése sértette a szavazás titkosságát. A bíróság végül megállapította, hogy "A választás tisztességtelen és nem demokratikus, és ezért alkotmányellenes eredményt hozott, mivel a választási folyamat kezdetétől, azaz a választások kitűzésétől, a jelöltek jelentkezésétől, a szavazólaponktól és a választási eredmények kihirdetésétől kezdve nem volt összhangban a 2. és 3. cikkel, a 104. cikk (3) bekezdésével és a 114. cikkel" (9/2549 (2006) számú határozat, nem hivatalos fordítás). Ezt az álláspontot a közigazgatási bíróság azonnal megerősítette (607-608/2549 (2006) számú határozat).

Mindkét értelmezés közvetlenül ellentmondott a thaiföldi választási bizottság véleményének. Ráadásul úgy tűnt, hogy a különböző bíróságok között szokatlan mértékű volt az egyeztetés: a Közigazgatási Bíróság áprilisban úgy döntött, hogy törli a megismételt választásokat a kiválasztott választókerületekben, az Alkotmánybíróság májusban megsemmisítette az általános választásokat, a Büntetőbíróság pedig júliusban keresetet indított a választási biztosok ellen (lásd alább).

Sok megfigyelő meg volt győződve arról, hogy e döntések alapja a nagyrabecsült Bhumipol Adulyadej (IX. Rama) király által a közigazgatási és a legfelsőbb bíróság bíráihoz intézett beszédekben rejlik (Montesano 2007: 315). Az elsőben, a Közigazgatási Bíróság tagjaihoz intézett beszédében a király így szólt:

Most a választásokról fogok beszélni. A bíróságnak magának is joga van megvitatni a választást, különösen azokat a jelölteket, akik a szavazatok kevesebb mint egy20 százalékát kapták.

Ez a kérdés fontos az Ön számára? Valójában annak kellene lennie. Az egyedüli jelöltek választásának kérdése azért fontos, mert soha nem fogják teljesíteni a határozatképességet. Ha a képviselőházat nem töltik be választott jelöltek, a demokrácia nem működhet. Ha ez a helyzet, akkor az eskütételek, amelyeket most tettek, érvénytelenek lennének. Önök arra esküdtek fel, hogy a demokráciáért dolgoznak. Ha ezt nem tudják- nem tudják megtenni, akkor lehet, hogy le kell mondaniuk. Meg kell találnia a probléma megoldásának módját. . . .

Meg kell semmisíteni a választást? Önnek joga van megmondani, hogy mi a helyes és mi nem. Ha nem megfelelő, akkor nem azt kell mondani, hogy a kormány nem jó. De ami engem illet, az egypárti választás nem normális. Az egypárti helyzet nem demokratikus.⁵

Hasonlóképpen a Legfelsőbb Bírósághoz intézett beszédében is hangsúlyozta a bírák beavatkozásának szükségességét. A király elutasította a közvetlen királyi beavatkozásra vonatkozó követeléseket (ahogyan az a múltban történt), és azzal érvelt, hogy a közvélemény "a bíróságokba helyezi reményét", és azt követelte, hogy a bíróságoknak "mérlegelniük kell, hogyan lehet ezt megoldani".

Hogy a királyi üzenet eljutott, azt néhány nappal később a Legfelsőbb Bíróság főbírája mutatta meg, amikor összehívta a közigazgatási, a legfelsőbb és az alkotmánybíróság vezetőinek találkozóját. A találkozót nemcsak az Alkotmánybíróságnak az április 2-i választások érvénytelenítéséről szóló döntése követte, hanem az is, hogy a három bíróság vezetői lemondásra szólították fel a választási biztosokat, esetleg indokolatlan nyomást gyakorolva rájuk.⁶ Amikor ezt nem tették meg, júliusban a bíróságok közötti példátlan összehangolt fellépés keretében először kizáratták őket2006., majd négy évre börtönbe zárták őket hivatali visszaélés miatt (lásd a meglehetősen rendkívüli eseménysorozat részletes bemutatását: Nelson 2006).

A Thai Rak Thai feloszlata

2007 májusában az Alkotmánybíróság úgy döntött, hogy Thakszin TRT pártját fel kell oszlatni, és 111 vezető tisztségviselőjét öt évre eltiltotta a közhivatalok gyakorlásától (3-5/2550 (2007) számú határozat, 2007. május 30.). Ez volt az első ügy, amelyet a kilenctagú bíróság tárgyal, amelyet a szeptemberi puccs vezetői hoztak létre, miután feloszlatták az Alkotmánybíróságot. A bíróság tagjai közül sokan ismertek voltak arról, hogy kritikusan viszonyultak a Thaksin-kormányhoz; Thanit Kesawapitak például azt javasolta, hogy a bíróság fontolja meg a párt feloszlátását, Nurak Marpraneet pedig tagja volt a hadsereg által kinevezett alkotmánytervezeti közgyűlésnek. Vádat emeltek a TRT, a

(DP) és több kisebb pártot a 2006. áprilisi általános választások során elkövetett állítólagos szabálytalanságok miatt, és az ügyet a bírák pártatlanságának főpróbájának tekintették - különösen, mivel az ideiglenes alkotmány szerint a bírának mérlegelési jogkörükben feloszlathatnak egy politikai pártot, ha annak egyetlen vezetőjét is bűnösnek találják választási csalásban (lásd a CDR 27. számú közleményének 3. cikkelyét).

A 6:3 arányú döntés ismét rendkívüli volt: a bíróság bűnösnek találta a TRT-t és szövetségeseit, a Pattana Chartot és a Chart Thai-t a közigazgatási hatalom törvénytelen eszközökkel történő megszerzésére irányuló összeesküvésben. Arra a következtetésre jutott, hogy a TRT vezetői a választások során pénzeszközöket juttattak kisebb pártoknak, a kisebb pártok vezetői pedig manipulálták a párttagsági nyilvántartásokat.

Az ítéletre mindössze néhány nappal a közigazgatási bíróság tagjai előtt tartott újabb királyi beszéd után került sor, amelyben a király sürgette az igazságszolgáltatást, hogy továbbra is dolgozzon a politikai válság megoldására (többek között azt mondta: "A szívemben van a válasz, de nincs jogom kimondani"). Politikai szempontból gyakorlatilag lefejezték Thaiföld legnagyobb és legnépszerűbb politikai pártját, amely thaiföldi mércével mérve átütő győzelmeket aratott a következő években: és 2001-2005. Valójában nemcsak a rendkívül népszerű Thaksin Shinawatra nem volt jogosult indulni a választásokon, hanem gyakorlatilag mindenki más is, aki vezető pozíciót töltött be a pártjában vagy a kabinetben.

Az, hogy ugyanebben az ítéletben egyhangúlag elutasították az összes vádat a katonák által támogatott DP ellen (annak ellenére, hogy legalább néhány bizonyíték van arra, hogy a DP tagjai hasonló illegális tevékenységekben vettek részt, nem is beszélve arról, hogy szándékos erőfeszítéseket tettek a TRT párt bemártására), majd a katonaság által kinevezett vagyonzvizsgálati bizottság a Thaksin család közel 1,7 milliárd dollár értékű vagyonának lefoglalásáról döntött, minden bizonnyal megerősítette azt az aggodalmat, hogy a bírák a decemberi választások 2007-közeledtével a junta politikai programját támogatják.

A tényleges határozatban foglaltak kevésbé oszlatják el ezt a benyomást. A szokatlanul hosszadalmas ítélet felolvasása több mint 11 órát vett igénybe. Úgy tűnik, hogy a bírák nagyon igyekeztek megindokolni az ítéletüket, és a védelem azon érveinek a visszautasításával, hogy az ügy vitatható, mivel a választást már megsemmisítették. Thaksin csapata komoly eljárási aggályokat vetett fel, mivel a párt feloszlásának jogalapja gyakorlatilag olyan cselekményt tett büntethetővé, amely elkövetésekor nem volt bűncselekmény. A bíróság erre így válaszolt:

A visszamenőleges hatályú, az egyénekre nézve hátrányos jogérvényesítés tilalmának elve a "törvény nélkül nincs büntetés" elvéből ered; ez az elv azonban csak a bűncselekményekre vonatkozik ... a választójog visszavonása nem büntetőjogi szankció, hanem olyan jogi intézkedés, amely az ilyen pártok feloszlására felhatalmazó törvényekből következik.⁷

A jogi szakmában sokak számára ez aligha volt meggyőző érvelés - különösen azért, mert az ítélet azzal vádolta a volt miniszterelnököt, hogy pózolja

a korrupció és a cimboraság révén veszélyt jelent a demokráciára. Ez mindenképpen arra utalt, hogy a bíróság a politikai cél érdekében elferdítette a jogi szabályokat.

A Samak-ügy és a PPP felbomlása

Végezetül, a 2008 végén az újjáalakult Alkotmánybíróság által eldöntött két ügy azt sugallja, hogy a választási politikába történő korábbi bírósági beavatkozások nem rendhagyóak voltak, hanem a bírósági döntéshozatal folyamatos mintájának részei. Az elsőben Samak Sundaravej miniszterelnököt bűnösnek találták összeférhetlenségben, amiért egy népszerű főzőműsort vezetett a televízióban; a másodikban feloszlatták a Népi Erő Pártját (PPP), a TRT politikai utódját. Mindkettőnek ismét mélyreható politikai következményei voltak.

A junta 2007 decemberében általános választásokat szervezett. A junta és mások mélyeséges megdöbbenésére a PPP néven újjáalakult TRT ismét elsöprő győzelmet aratott (a PPP a 480 mandátumból 233-at szerzett, a DP pedig csak a második helyen 164-végzett). Ez megdöbbenette Thaiföld városi elitjét. Miközben a PAD támogatói és a PPP vezette kormány között heves patthelyzet alakult ki, az Alkotmánybíróság - új bírói karral és az alkotmány2007 által biztosított új hatáskörökkel - ismét beugrott a harcba.

Nem sok remény volt a bírói önmérsékletre, illetve annak valószínűségére. A kormányt ért figyelmeztető lövésnek tekintették, amikor 2008 májusában az Alkotmánybíróság már alkotmányellenesnek nyilvánította, hogy a kormány aláírt egy közös közleményt, amelyben támogatta Kambodzsa kérelmét a Prehar Vihear templomkomplexum világörökségi elismerésére, amelynek Thaiföld korábban tulajdonjogát követelte (3-5. sz. ügy, (25502007), 2007., július). Ez megnyitotta az ajtót Noppadon Pattama külügyminiszter és a már amúgy is szorongatott Samak-kormány más tagjainak lehetséges felelősségre vonása előtt. Az általunk tárgyalt ügyben azonban a Szenátus és az ECT azzal a váddal fordult az Alkotmánybírósághoz, hogy a miniszterelnök megsértette az alkotmányos összeférhetlenségi rendelkezéseket azzal, hogy félpolitikai főzőműsorának házigazdája volt. Az egyhangú, 9:0 arányú ítélet (12-13/2551 (2008) számú ügy, 2008. szeptember9) Samak ellen nem csak merész politikai következményei miatt volt figyelemre méltó - a miniszterelnököt arra kényszerítették, hogy újra aláírja a sokak által kisebb hatalommal való visszaélésnek tartott ügyet -, hanem ismét csak a jogi érvelés miatt. A bíróság úgy ítélte meg, hogy Samaknak a műsorban kifejtett tevékenysége "alkalmazott" munkája volt, ami az alkotmány szerint szükséges a bűnösség megállapításához, mivel az Alkotmány cikke tiltja²⁶⁷, hogy bármely közhivatalnok "bármilyen pozíciót töltsön be ... üzleti tevékenységet folytató szervezetben ... vagy bárki alkalmazottja legyen". Ezt csak úgy tudta megtenni, hogy eltért a Thaiföld polgári törvénykönyvében és a munkaügyi törvényekben szereplő tényleges meghatározásoktól, ehelyett saját ad- missziója révén egy egyszerű szótár

használatára ^{megfontolása} támaszkodott. 691
Az egyik bíró később "bírói kreativitásnak"
nevezte, hogy a bíróság így lemondásra kényszerítette az első, az
alkotmány2007 alapján megválasztott miniszterelnököt.

Mivel a Samak-ügy már új mércét állított fel a bírósági beavatkozás tekintetében, a nyilvánosságot nem lepte meg, amikor az Alkotmánybíróság 2008 decemberében 9:0 arányban (20/2551(2008) számú határozat, 2008. december 2.) a PPP és két politikai szövetségének feloszlataásáról döntött, miután a Legfelsőbb Bíróság elítélte a PPP vezetőjét, Yongyut Tiyapairatot szavazatvásárlásért a decemberi általános 2007 választásokon. A Somchai Wongsawat miniszterelnök kormánya és a nemzetközi repülőteret elfoglaló PAD támogatói közötti feszült szembenállás csúcspontján hozott ítélet hatékonyan véget vetett a PPP vezette kormánynak az alkotmány olyan módon történő módosítására irányuló törekvéseinek, amely megfosztotta volna az Alkotmánybíróságot új hatásköreinek egy részétől. Az ítélet egyben a végső csapást is mérte a meggyengült kormánynra, lemondásra kényszerítve Samak utódját, Somchai miniszterelnököt, és megnyitva az utat a DP vezette koalíciós kormány előtt.

Az, ahogyan a bíróság az ügyet kezelte, ismét csak kevéssé oszlatta el azt a benyomást, hogy az ítélet politikai indíttatású volt. A jogi megfigyelőket például megdöbbenette, amikor a bírák hirtelen véget vetettek a védelem tanúinak vallomásának - majd órákkal később visszatértek egy kevesebb mint három oldalas ítélettel, amely figyelmen kívül hagyta azokat a mélyreható kérdéseket, hogy a szavazatvásárlás hogyan illeszkedik a politikai pártokról szóló törvény (91. és 98. cikkely) által megkövetelt antidemokratikus magatartásba, vagy hogy hogyan lehet egyensúlyt teremteni egy párt feloszlataása és a pártalapítás alkotmányosan garantált szabadsága között.

A nagy horderejű alkotmánybírósági határozatok sorozata együttesen a thaiföldi politika igazságszolgáltatásának gyors ütemű átalakulását mutatja. A bíróság merész beavatkozása a választási politikába alapvetően megváltoztatta Thaiföld kormányzati tájképét: gyakorlatilag lefejezte Thaiföld legnagyobb és legsikeresebb politikai pártját, amely 10 éven át volt a legnagyobb és legsikeresebb, és vezetőit évekre eltiltotta a politikától. Két miniszterelnök lemondására kényszerítve - és nyomást gyakorolva a még mindig népszerű Thaksin Shinawatra-ra, aki továbbra is száműzetésben él - az Alkotmánybíróság más bíróságok segítségével gyakorlatilag megfordította a választásokat, hogy a politikai egyensúlyt a DP vezette kormány felé billentse. Ennek eredményeként Thaiföld politikai rendszere kevésbé versenyképesé és kevésbé reprezentatívává vált, ami az ország hagyományos városi elitjének javára vált.

Bár igaz lehet, hogy az itt leírt időszak szokatlan volt a politikai válság súlyosságát tekintve, amely nélkül az igazságszolgáltatás valószínűleg nem lépett volna fel, valószínűleg az is igaz, hogy a bíróság döntései súlyosbították a válságot. Először fordult elő, hogy a bírák - és nem a király vagy a hadsereg - határozottan beavatkoztak Thaiföld politikai ügyeibe.

A tendencia az elemzett ügyeken túl is folytatódott, és más bíróságok is követik az Alkotmánybíróság példáját. Például 2009 szeptemberében a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság megdöbbenette Abhisit miniszterelnök DP-vezette kormányát, amikor a kibontakozó globális

B. Dressel: Dressel: A közelmúlt thaiföldi eseményeinek

megfontolása: 693
pénzügyi válság közepette 76 nagy beruházási projekt ellen adott ki
ideiglenes tiltó határozatot 400 milliárd Bt (12 milliárd USD) értékben a
Map Ta

Phut ipari parkban (592/2552(2009) bírósági végzés). A bíróság gyakorlatilag veszélybe sodorta a GDP mintegy százalékát 4.5 kitevő költségvetési ösztönzést, és a kormányt kitette a növekvő befektetői aggodalmaknak (Phatra Securities 2009).

2010 elején pedig a Legfelsőbb Bíróság politikai tisztségviselőkkel foglalkozó részlege meghozta a várva várt ítéletét Thaksin 76 milliárd Bt (2,3 milliárd USD) vagyonának befagyasztásáról (1/2553 (2010) számú ügy). A határozat lényege - a vagyon mintegy felének lefoglalása, mivel az a miniszterelnöki időszakhoz kapcsolódik - bizonyos szempontból kevésbé tűnik figyelemre méltónak, mint a bíróság példátlan határozottsága a közvetlenül politikai ügyekben, de a hatások ugyanúgy politikaiak voltak (Pavin 2010). Végül áprilisban, a Thaksin támogatói és Abhisit miniszterelnök kormánya közötti véres összecsapásokat követően, amelyekben emberek 21 haltak meg és még többen megsebesültek, a választási bizottság bejelentette, hogy a választások során a politikai pártokról szóló törvény megsértése miatt a DP felosztatását fogja kérni 2005, és ezt az ügyet a főügyészség tovább vizsgálja, mielőtt az Alkotmánybírósághoz kerülne, ahol a felosztatás megállapítása öt évre kizárhatja Abhisit jelenlegi miniszterelnököt a politikából. Így a bírósági eljárás egyre szélesebb körben terjed a bírósági rendszerben. A még megválaszolandó kérdés a következő: Hogyan lehet elszámolni az Alkotmánybíróság intézkedéseivel, hiszen ez 2000 katalizálta a tendenciát?

A bírói magatartás magyarázata

Az Alkotmánybíróság 2006-2008 közötti magatartásának elemzéséből több olyan tényező is kiderül, amely alátámasztotta a thaiföldi bíróságok bírói aktivizmusát és magabiztosságát az alapvető politikai vitákban.

Egyrészt, a bíróságnak biztosított intézményi hatásköröknek nyilvánvalóan van jelentősége. Mielőtt a bíróságok tesztelhetik és esetleg kiterjeszthetik alkotmányos korlátaikat, először a rájuk ruházott hatáskörökre támaszkodnak. A thaiföldi bíróságok hagyományosan bírói visszafogottságot gyakoroltak politikai ügyekben. Az új bírói aktivizmus ezeken a területeken az új - sokszor járulékos - hatáskörökből fakad.

- a bírácoknak először az ideiglenes, majd a 2007-es alkotmány alapján biztosított jogkörökkel (lásd az alkotmánybíróságok kiegészítő jogkörökkel való ellátásának világszerte növekvő tendenciáját tárgyaló Ginsburg és Elkins 2009). Hasonlóképpen, azáltal, hogy a bírácoknak szerepet biztosítottak olyan politikai döntéshozatali területeken, mint a szenátorok kinevezése és a törvényhozás bevezetésének képessége, az alkotmány 2007 valójában csökkentette a hatalmi ágak szétválasztását, és olyan mértékű politikai aktivitásra hívta fel őket, hogy a jelek szerint sok bíró maga is egyre inkább aggódik a politikai beavatkozás miatt.

Az alkotmánybírák kinevezésének módja szintén tényező. A hivatásos és nem hivatásos bírák vegyes összetétele a bírói székben minden bizonnyal teret engedett néhány nem jogász bírácnak az aktivistább megközelítésre. Az a tény, hogy az Alkotmánybíróság bíráit egyetlen,

megfontolása! 695
nem megújítható időtanra nevezik ki, és az életkoruk is korlátozza őket, némileg befolyásolta az alkotmánybírói tevékenységet.

paradox hatás. Míg a szabály elvileg arra szolgál, hogy a bírák között a megbízatásuk meghosszabbításával kapcsolatos politikai számításokat megakadályozza, ehelyett alááshatta az intézményi folytonosságot, és ezáltal nagyobb befolyást engedett a végrehajtó hatalomnak a bíróság felett. Valójában a bíróság megalakulása óta egyetlen bíró sem töltötte ki a teljes kilencéves megbízatását. A bíróságot feloszlató puccs természetesen szerepet játszott ebben, de a kötelező nyugdíjkorhatár és az önkéntes lemondások már megtizedelték az eredeti bírói testületet, így már csak négyen maradtak hivatalban. Így a bíróságból hiányzott mind a következetes ítélkezési csoport, mind a hosszú ideje hivatalban lévő bírósági elnök által vezetett erős belső vezetés.

És mi a helyzet maguknak a bírácoknak a személyes motivációival? A thaiföldi bírák hagyományaik és képzésük miatt hajlanak a formális legalizmusra és a bírói visszafogottságra, ami korábban vonakodott a politikai jelentőségű kérdésekkel való foglalkozástól (lásd a thaiföldi bírói rendszer és tanterv jó áttekintését: Institute of Developing Economies 2001). De különösen a legfelsőbb bíróságokon nyilvánvalóvá vált, hogy egyes bíráknak személyes nézeteik vannak olyan területekkel kapcsolatban, mint az igazságszolgáltatás aktivista szerepe vagy Thaksin volt miniszterelnök hivatali ideje - ezt a problémát a bírák kinevezésének új eljárása csak fokozza. Például, amint azt a katonák által kinevezett alkotmánybíróság bírói testületének összetétele világossá tette, több bírót nem csak szakmai képzettségük, hanem a volt miniszterelnökkel és kormányával kapcsolatos ismert álláspontjuk alapján választottak ki. Ami a 2008-ban felállított Alkotmánybíróságot illeti, az új bírák közül néhányan, mint például Jarun Pukditanakul, jól ismert Thaksin-kritikusok és a határozottabb igazságszolgáltatás szókimondó szószólói. Ez arra utal, hogy a bíraskodás folyamatát legalábbis részben maguk a bírák irányítják. Erre reagálva talán sok hivatásos bíró vonakodik elfoglalni egy helyet az Alkotmánybíróságban, mert azt túlságosan politikai jellegűnek tartják.⁸

Végezetül nézzük meg a tágabb strukturális összefüggéseket. Aligha kétséges, hogy a monarchia beavatkozása váltotta ki a politikai ügyekben tanúsított bírói asz- szertivitas nagy részét. Ez nem meglepő. Nemcsak az a ritka, hogy a király hatalmát megkérdőjelezi, hanem az is, hogy a monarchia és a thaiföldi igazságszolgáltatás közötti kapcsolat hagyományosan szoros. A bírói kar gyökerei a 18. században a Chakri-dinasztia alatti modernizációs reformokra vezethetők vissza, és a thai bírák kinevezésükkor még mindig kifejezett hűségesküt tesznek a monarchiának. Maga a király is nagy érdeklődést mutat az igazságszolgáltatás iránt, mivel korábban jogot tanult; unokája, Bajrakitiyabha hercegnő is jogi tanulmányokat folytatott; doktori diplomát szerzett a Cornell Egyetemen, és 2006-ban ügyvédként csatlakozott a Legfőbb Ügyészséghez. Mivel a királyi családban a jog iránti csodálat meglehetősen erős, talán nem meglepő, hogy az elmúlt évtizedben számos vezető bíró töltött be pozíciót a Privy Councilban - az egyébként informális monarchikus hálózati struktúra idegközpontjában. Ez tovább mélyítette az udvar és a bírói kar közötti kapcsolatot (amit Mc-

politikai kultúra miatt a bírák aligha kerülhetik el, hogy ne legyenek fogékonyak a Thaiföld informális, de de facto hatalmi központja által küldött finom jelzésekre.

A monarchia beavatkozása a politikai válság idején azonban csak egy aspektusa a mai eliten belüli harcoknak, amelyek a városi középosztály által támogatott hagyományos katonai és királyi hálózatokat állítják szembe Thakszinnal és belső köreivel, akiknek modern polgári érdekei - döntő népi választói támogatással támogatva - közvetlenül támadták a régi hatalmi rendszereket (Pasuk és Baker 2005). Valójában ma, a fenyegető királyi szukcessziós válság, a thaiföldi marginalizáltak mozgósítása és az, hogy a hadseregnek nem sikerült nagy nyilvános támogatást szereznie a puccsához, miatt Thaiföld hagyományos elitje a régi rend megőrzése érdekében az alkotmányos reform felé fordult, amely felhatalmazza az igazságszolgáltatási és kvázi igazságszolgáltatási szereplőket (Dressel 2009; Hewison 2007). A thaiföldi igazságszolgáltatás aktivizmusa így a politikai hegemoniáért folytatott nagyobb küzdelem közvetítőjének tekinthető. A bírák kulcsfontosságúvá váltak a puccs utáni politikai rend megszilárdítására irányuló elitprojekt szempontjából. Sajnos a folyamat során a bíróságok közvetlenül politizálódtak. Ez viszont aláásta a jogállamiságot, és helyébe a bírák által gyakorolt hatalom lépett. Végso soron ez a hatás nemcsak a bíróságok, hanem Thaiföld egészének kormányzása tekintetében is súlyosbította a legitimitás általánosabb válságát (lásd Dressel 2010).

Következtetés

Ez a tanulmány az Alkotmánybíróság különböző permutációiban előforduló ügyek sorozatát használta fel arra, hogy megvizsgálja a politika igazságszolgáltatássá válásának tendenciáját Thaiföldön - egy olyan tendenciát, amely több tudományos figyelmet érdemel, mint amennyit eddig kapott, és amely minden bizonnyal még nem futott be. Bizonyítékot szolgáltatunk a bíróságok növekvő szerepvállalására olyan alapvető politikai ügyekben, mint a választási viták, a végrehajtó hatalom intézkedései és a szélesebb körű közpolitikai döntések. Ez a tanulmány azt mutatja, hogy az új tendenciát nagymértékben a bíróságnak biztosított új hatáskörök, maguknak a bíráknak az érdekei, valamint a növekvő eliten belüli feszültségek kombinációja vezérli, amelyek arra készítették Thaiföld hagyományos királyi hálózatait, hogy sok liberális ur- ban elit támogatásával az igazságszolgáltatást a thaiföldi politikai hatalomért folytatott küzdelemben közvetítőként használják.

A thaiföldi helyzet érdekes betekintést nyújt a politika igazságszolgáltatásra való átállásáról szóló általános elméleti vitába (lásd a jó áttekintést: Hirschl 2008). Hagyományosan sok tudós a judicializáció irányába mutató tendenciát olyan makrofolyamatokban rögzítette, mint a demokratizálódás, a modernizáció vagy a jogtudat elterjedése, de az utóbbi időben a figyelem a politikai meghatározó tényezőkre terelődött (e burjánzó irodalomból válogatást ld: Clayton és Gillman 1999; Ginsburg 2003; Graber 1993; Lovell 2003; Whittington 2007). A thaiföldi eset

aspektusait például jól megragadja Ran Hirschl munkája (Hirschl 2004, 2006, 2008), amely megkérdőjelezte a globális jogok kiterjesztése iránti legújabb tudományos lelkesedést. Ő

azzal érvel, hogy az alkotmányreform és az igazságszolgáltatás ezzel kapcsolatos felhatalmazása önmagában nem annyira progresszív, mint inkább a status quo fenntartására irányuló elit törekvéseit tükrözi. A "hegemonia megőrzésének tézise" különösen igaznak tűnik a thaiföldi politikai elit azon erőfeszítéseire, hogy 1997-ben és még inkább 2007-ben alkotmányos intézkedésekkel enyhítse a választási folyamat bizonytalanságait. Ezzel csökkentették a képviselői intézmények befolyását és korlátozták a demokratikus politika működését (Connors 2002; Ginsburg 2009; Hewison 2007).

Talán Thaiföld azonban árnyaltabb szemléletet érdemel. Bizonyára egyedi kontextuális tényezők játszanak szerepet, amelyek közül a legnyilvánvalóbb a monarchia és hálózatainak befolyása. Ami Thaiföldön különösen egyértelmű, az a bírósági folyamat gyakran figyelmen kívül hagyott hátulütője, mégpedig az, hogy milyen hatással van az igazságszolgáltatás politizálására. Thaiföldön számos jelentős politikai ítéletet nehéz összeegyeztetni az eljárás igazságszolgáltatás elfogadott normáival. Valójában csábító lehet azt állítani, hogy az Alkotmánybíróság az igazságszolgáltatáson túl olyan területekre lépett át, amelyek az igazságszolgáltatással való visszaélésre vagy a "jogállamisággal való visszaélésre" utalnak. Ez a tevékenység talán annak egyik aspektusa lehet, amit Connors (2009) nemrégiben - Carl Schmitt német jogelméletírótól kölcsönözve - a thaiföldi politika "döntési fázisának" nevezett, amikor bizonyos politikai szereplők kivételes állapotot hirdetnek, hogy felfüggeszék a fennálló rendet, és magukra vállalják a szuverenitást. Thaiföld valóban hangsúlyozza, hogy az igazságszolgáltatás és a jogállamiság nem feltétlenül járnak kéz a kézben. Más, gyakran alkotmányon kívüli tényezők (mint például a monarchia szerepe Thaiföldön) messzemenő hatással lehetnek a folyamatra. Ami az utóbbi időben a thaiföldi bíróságokon történt, az egyszerűen "az alkotmányos rend törékenységét és a katonaság és a palota tekintélyelvűségének fennmaradását" (Connors 2009: 366) tárta fel.

A thaiföldi igazságszolgáltatási trendeket mozgató központi tényezők azonban relevánsak a régió más államaiban tapasztalható igazságszolgáltatási szerepvállalás változó jellegére nézve, amelyek közül sokan a gazdasági és politikai liberalizáció részeként nagyobb hatalmat adtak a bíróságoknak. A Thaiföldön zajló események arra emlékeztetnek, hogy a világ más részeiből származó jogi és igazságügyi áttüneteket, például az alkotmányos és közigazgatási bíróságokat, gondosan elemezni kell az elfogadás előtt. Egy új társadalmi-strukturális kontextusban ezek az intézmények valószínűleg nagyon másképp fognak működni, mint ahogyan az eredeti környezetükben működnek. Szükség van egy kutatási menetrendre az ázsiai politika igazságszolgáltatásra való átállásáról - ez már régóta esedékes, de a régióban a közelmúltban végbement fejlemények miatt most még inkább szükséges.

Köszönetnyilvánítás

A szerző köszönetét fejezi ki Henning Glasernek, Michael Nelsonnak,

B. Dressel: Dressel: A közelmúlt thaiföldi eseményeinek

Haig Patapánnak, Riccardo Pelizzónak és két rendkívül figyelmes névtelen bírálónak a cikk javításához hozzájáruló észrevételeikért.

A cikkhez kapcsolódó kutatást az Ausztrál Kutatási Tanács (ARC) Rendszeti és Biztonsági Kiválósági Központja (CEPS) támogatta.

Megjegyzések

- 1 A Thaiföldi Királyság Alkotmánya (Kr. e. 2540), amint az a kormányközlöny 114,55a. kötetében megjelent, Kr. e. október 11-én (25401997).
- 2 A Thaiföldi Királyság Alkotmánya (2550. évi B.E.), közzétéve a Kormányzati Közlöny, Vol. rész124., 27. augusztusban (2420072550. évi B.E.).
- 3 Ennek, valamint az iTV és a Shin Corp hasonlóan politikai töltetű ügyeinek megvitatását 2004 lásd 2006, McCargo és Pathmanand (2005: 47-53).
- 4 Lásd a 2007. évi alkotmány 212. cikkét. Ez azonban, bár közvetlenül a német alkotmányjog alapján készült, úgy tűnik, hogy a német alkotmányjogban *Normenkontrolle* (azaz az egyes alkotmányos normák alkotmányosságának vizsgálata) és az *individuelle Verfassungsbeschwerde* (azaz a felperes által az alkotmányos jogok megsértése miatt benyújtott kereset) kinos keveréke.
- 5 A király közigazgatási bírósághoz intézett beszédének nem hivatalos fordítása, idézi a *The Nation*, április, 27. idézi a *The Nation*, április, 2007
- 6 A Legfelsőbb Bíróság bírása, Pairote Navanuch, a Legfelsőbb Bíróság titkára, Virat Chinvinijkul és egy magas rangú kormánytisztviselő közötti, a választási 2006 bizottság elbocsátásának előestéjén folytatott beszélgetés nem hivatalos leiratát lásd: Asian Legal Resource Centre (2007).
- 7 Idézet az angol fordításból in: Borwonsak (2009: 36)
- 8 Boonsong Kulbupha alkotmánybíró áthelyezési kérelmét széles körben úgy értelmezték, hogy azt a bíróság növekvő politizálódása indokolta, lásd "Constitution Court judge 'wants out'", *Bangkok Post*, 2008. július 24.

Hivatkozások

- Ázsiai Jogi Forrásközpont. (2007) "A Legfelsőbb Bíróság bírása, Pairote Navanuch, a Legfelsőbb Bíróság titkára, Virat Chinvinijkul és egy magas rangú kormányzati tisztviselő közötti beszélgetés felvétele a 2006-os választási bizottsági elbocsátás előestéjén", 6(3): 64-8.
- Banjerd, S. (1998) *Das Verfassungstribunal im Vergleich mit der Deutschen Verfassungsgerichtsbarkeit [A thaiföldi alkotmánybíróóság összehasonlítása a német alkotmánybíróági rendszerrel]*, Frankfurt am Main: Lang Verlag.
- Borwonsak, U. (2009) *Gazdasági válság és politikai válság Thaiföldön*: Bangkok: Prajadhipok Király Intézet.
- Chai Anan, S. (2002) *Államépítés, demokrácia és globalizáció*, Bangkok: IPPS.
- Chaturon, C. (2009) *Thai Democracy in Crisis: 27 Igazságok*, Bangkok: A.R. Információk.
- Clayton, C. W. és Gillman, H. (1999) *Supreme Court Decision Making: New Institutional Approaches*, Chicago: University of Chicago Press.
- Connors, M. K. (1999) "Politikai reform és az állam Thaiföldön", *Journal of Contemporary Southeast Asia* 29(4): 202-26.
- Connors, M. K. (2002) "A "nép alkotmányának" kialakítása", in: D. McCargo (szerk.) *A thai politika reformja*, Kopenhága: 37-55. o., NIAS, Kopenhága: NIAS, pp. 37-55.
- Connors, M. K. (2008) "A hit cikke: a királyi liberalizmus kudarca Thaiföldön", *Journal of Contemporary Asia* 38(1): 143-65.

- Connors, M. K. (2009) "Liberalizmus, tekintélyelvűség és a döntéshozatali politika Thaiföldön", *The Pacific Review* 22(3): 355-73.
- Dressel, B. (2009) "Thailand's elusive quest for a constitutional equilibrium, 1997-2007", *Contemporary Southeast Asia* 31(2): 296-325.
- Dressel, B. (2010) "When notions of legitimacy conflict: the case of Thailand", *Politics and Policy* 38(3): 445-69.
- Dowdle, M. W. (2009) "On the regulatory dynamics of judicialization: the problems and perils of exploring "judicialization" in East and Southeast Asia", in T. Ginsburg and A. H. Y. Chen (eds) *Administrative Law and Governance in Asia*, New York: Routledge, pp. 23-37.
- Ginsburg, T. (2003) *Judicial Review in New Democracies. Alkotmánybíróságok ázsiai ügyekben*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Ginsburg, T. (2009) "Constitutional afterlife: the continuing impact of Thailand's postpolitical constitution", *International Journal of Constitutional Law* 7: 83-105.
- Graber, M. A. (1993) "The nonmajoritarian difficulty: legislative deference to the judiciary", *Studies in American Political Development* 7(35): 35-73.
- Harding, A. (2001) "Legyen erény. Új ázsiai alkotmányosság Thaiföldön", *Australian Journal of Asian Law* 3(3): 236-60.
- Harding, A. (2010) "A thaiföldi alkotmánybíróság 1998-2006. A turbulens innováció", in A. Harding és P. Nicholson (szerk.) *New Courts in Asia*, New York: Routledge, pp. 121-45.
- Hewison, K. (2007) "Constitutions, regimes and power in Thailand", *Democratization* 14(5): 928-45.
- Hewison, K. (2010a) "Thailand's conservative democratization", in Y.-w. Chu and S.-h. Wong (szerk.): *East Asia's New Democracies: Deepening, Reversal, Non Liberal Alternatives*, New York: Routledge, pp. 122-40.
- Hewison, K. (2010b) "Thaksin Shinawatra and the reshaping of thai politics", *Contemporary Politics* (162): 119-33.
- Hirschl, R. (2004) *Towards Juristocracy: The Origins and Consequences of the New Constitutionalism*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Hirschl, R. (2006) "The new constitutionalism and the judicialization of pure politics worldwide", *Fordham Law Review* 75: 721-54.
- Hirschl, R. (2008) "The judicialization of mega-politics and the rise of political courts", *Annual Review of Political Science* 11(June): 93-118.
- Hirschl, R. (2008) "The judicialization of politics", in K. E. Whittington, D. R. Kelemen és G. A. Caldeira (szerk.) *The Oxford Handbook of Law and Politics*, Oxford és New York: Oxford University Press, pp. 119-41.
- Institute of Developing Economies. (2001) *Az igazságszolgáltatási rendszer Thaiföldön: An Outlook for a New Century*; elérés: <http://www.ide.go.jp/English/Publish/Download/Als/pdf/06.pdf>, május. 282010.
- Klein, J. R. (2003) "A thaiföldi jogállamiságért folytatott küzdelem: a thaiföldi alkotmánybíróság", in A. Raksasataya és J. R. Klein (szerk.): *The Constitutional Court of Thailand. A rendelkezések és a bíróság működése*, Bangkok: Alkotmány a Népért Társaság, pp. 34-90.
- Leyland, P. (2008) "Thailand's constitutional watchdogs: dobermannok, véredek vagy öledek?", *Journal of Comparative Law* 2: 151-77.
- Leyland, P. (2009) "The emergence of administrative justice in Thailand under the constitution 1997", in T. Ginsburg and A. H. Y. Chen (szerk.) *Administrative Law and Governance in Asia*, New York: Routledge, pp. 230-56.
- Lovell, G. I. (2003) *Legislative Deferrals: Statutory Ambiguity, Judicial Power, and American Democracy*, New York: Cambridge University Press.

- Matichon. (2006) "Thirayudh Boonmi chu tulakanphiwat kae wikhrit-pathirup kan-muang" [Thirayudh Boonmi a válság megoldására és a politika reformjára irányuló igazságszolgáltatást szorgalmazza], június. 1.
- McCargo, D. (2003) "Balancing the checks: Thaiföld megbénuult politikája 1997 után", *Journal of East Asian Studies* 3: 129-52.
- McCargo, D. (2005) "Network monarchy and legitimacy crisis in Thailand", *The Pacific Review* 18(4): 499-518.
- McCargo, D. (2008) "Thailand. state of anxiety", in D. Singh and L. C. Salazar (eds) *Southeast Asian Affairs 2008*, Singapore: Institute of South East Asian Studies, pp. 332-56.
- McCargo, D. (2002) *Reforming Thai Politics*. Koppenhága: NIAS.
- Montesano, M. (2007) "Thaiföld: D. Singh és L. C. Salazar (szerk.): *Southeast Asian Affairs 2007*", Singapore: Institute of Southeast Asian Affairs, 311-340. o., Szingapúr: Institute of Southeast Asian Affairs.
- Nelson, M. H. (2006) "Politikai zavargások Thaiföldön: *eastasia.at* 5(1): 1-22.
- Nelson, M. H. (2007) "Thakszin megbuktatása: Thailand's "well-intentioned" coup of September 2006", *eastasia.at* 6(1): 1-16.
- Ockey, J. (1997) "Thailand: the crafting of democracy", in D. Singh (szerk.) *Southeast Asian Affairs*, Singapore: ISEAS, pp. 301-17.
- Ockey, J. (2009) "Thailand in 2008: democracy and street politics", in D. Singh (szerk.) *Délkelet-ázsiai ügyek*, Szingapúr: ISEAS, 315-33. o.
- Pasuk, P. és Baker, C. (2002) *Thaiföld: Thailand: Economy and Politics*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.
- Pasuk, P. és Baker, C. (2004) *Thaksin. A politika üzlete Thaiföldön*. Bangkok: Selyemhernyó Könyvek.
- Pasuk, P., and Baker, C. (2005) "'Business Populism' in Thailand", *Journal of Democracy* 16(2): 58-72.
- Pasuk, P. és Sungsidh P. (1996) *Korrupció és demokrácia Thaiföldön*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Pavin, C. (2010) "Ítélet Thaksin milliárdjairól: eleve fogós helyzet22?", *The Straites Times*, február 18., p. 5.
- Phatra Securities. (2009) "Research notes, Thailand economics: prospects for 2010", december 3.; elérés: <https://www2.phatradirect.com/phatra/Research/upload/0000105005/1202ECON-2010%20forecast.pdf>, Január 2. 2010.
- Pinai, N. (2002) "Comparative constitutionalism: the remaking of the constitutional orders in South-East Asia", *Singapore Journal of International and Comparative Law* 6: 90-116.
- Piyabutr, S. (2008) "The judiciary and democracy", *Prachatai*, április 20.; elérés: <http://www.prachattai.com/english/comment/reply/601>, 2010. január 15.
- Sieder, R., Schjolden, L. és Angell, A. (2005) *The Judicialization of Politics in Latin America*, New York és Houndsmills: Palgrave Macmillan.
- Stone Sweet, A. (2000) *Governing with Judges: Alkotmányos politika Európában*, Oxford: Oxford University Press.
- Suchit, B. (2009) "Democracy and rule of law in Thailand: judicialization of politics or politicization of the judiciary", előadás a Georgetown Law Schoolon, november 5.; elérés: <http://www.thai-la.net/press/pr52/PM-DemocracyandRule.pdf>, február. 22010.
- Tate, N. C. (1994) "The judicialization of politics in the Philippines and Southeast Asia", *International Political Science Review* 15(2): 187-97.
- Tate, N. C. és Vallinder, T. (1995) *The Global Expansion of Judicial Power*. New York: New York University Press.

- Whittington, K. E. (2007) *Political Foundations of Judicial Supremacy: The Presidency, the Supreme Court, and Constitutional Leadership in US History*. Princeton: Princeton University Press.
- Worachet, P. (2009) *Choodfai Nai Sailom [Gyűjtsd meg a szélben]*. Bangkok: Openbooks.

L
e
t
t
t
t
:
:
[
D
r
e
s
s
e
l
,
B
j
o
e
r
n
]
A
t
:
D
r
e
s
s
e
l
:
0
7
:
2
0
2
2
N
o
v
e
m
b
e
r
2
0
1
0
.